

Belez (KÖH 52750): Makótól K-re, mintegy 9 km távolságra, a Makó–Csanádpalota közötti műút két oldalán, a tervezett M43 autópálya 44+200–44+600 kilométerszelvénye között található. Az M43 45. lelőhely² 2011-ben végzett megelőző feltárása során a Makó és Csanádpalota között húzódó műútból D-re található kisebb szelvényszakasz feltárását, a terület megközelítésének nehézsége következtében nem végeztük el. A 2012-es év folyamán megtörtént a területet borító növényzet eltávolítása, illetve a száraz időjárás eredményeként a Belezi-ér medre is jóval lejjebb húzódott a korábbi évekhez képest, ami következtében lehetőség nyílt a terület megkutatására, november 12–20. között. A 766 m² felületen összesen 25 objektumot és 35 stratigráfiai egységet különítettünk el. A régészeti korú jelenségek a szelvény területén közepes intenzitásban fordultak elő. A humusztakaró vékony volt, a terület legtöbb részén alig érte el a 20 cm-t.

A lelőhelyen előforduló jelenségek közül a legkorábbi időszakot egy a római császárkorból származó gödör képviselte, amelynek felső részét egy 18. századi épület földbe mélyített része bolygatta.

A 2011-es ásatáshoz hasonlóan a lelőhelyen előforduló jelenségek többsége az Árpád-korból származott. A kisebb-nagyobb árokszakaszokból, valamint tárológödörökkel viszonylag kis mennyiségű leletanyag látott napvilágot. Említésre méltó két méhkas alakú gödör, amelyeknek oldalát és alját vékonyan kikapasztották.

A lelőhely K-i részén, közvetlenül a Belezi-ér medrének Ny-i oldalán több nagyobb alapterületű, szögletes jelenséget dokumentáltunk, amelyek közül egyet teljes egészében feltártunk. A nagy méretű épületből kora újkori (18. századi) edénytöredékek, állatsontok, valamint tégladarabok mellett több tárgy és egy bronzsúly látott napvilágot. Az épület D-i részén több kemence foltját figyeltünk meg, amelyek egymásra voltak ásva. Az egyszerű agyagtapasztással kialakított kemencékből szintén újkori leletanyag került elő. A kemencék két újabb, nagyobb, szögletes alapterületű foltba voltak beásva, amelyeket csak foltban dokumentáltunk.

Munkatársak: Gábor László, Gyürösi Tímea, Nagy Norbert, Olgyay János, Pópity Dániel, Takács Gábor.

VARGA SÁNDOR

Nagyút-dűlő (KÖH 52749): 2010. október 26. és november 2. között próbafeltárást,³ majd 2011. május 18. és 2012. október 26. között megelőző feltárást végeztünk a nyomvonal 44. lelőhelyének területén. A 2005-ben zajló régészeti terepbejárás kapcsán őskori, szarmata, Árpád-kori és újkori jellegű kerámia-töredékeket találtak a szóban forgó lelőhely területén. A várakozások ellenére a területen csak Árpád-kori beásások nyomait figyeltük meg.

A lelőhely feltárással érintett területe mindösszesen 18 448 m² volt. A 40–90 cm között váltakozó humusztakaró alatt, állatjáratokkal erősen átjárt, sárgásbarna agyagos altalajon 163 stratigráfiai egységet figyeltünk meg, melyekhez 102 objektum-számot rendelünk. Ezek közül 4 épületnek, 1 füstölőnek, 1 darab három kemencéből álló kemencebokornak, 5 szabadtéri

kemencének, 60 árok részletnek, 57 gödörnek és 6 cölöphelynek bizonyult. Korszak meghatározó leletanyag szinte az összes objektumból előkerült, melyeket az Árpád-korhoz köthetünk.

A lelőhelyen 4, közel négyzet alakú, félig földbe mélyített épület (41, 87, 111, 113 SNR) került elő. Mindegyiket bevált kemencével látták el, melyeknek a sütőfelületét, a 111 SNR kivételével, kerámiával rakták ki. Ebben az esetben a kemence sütőfelületét csak agyaggal kikapasztották, kiégették, majd a szájnnyílását téglával erősítették meg. A 87 és a 113 SNR házban nem találtuk cölöphely nyomát, a másik kettő esetében a ház rövidebbik oldalában, annak is a középső tengelyében 1-1 cölöphely került elő. Tapasztás vagy lesározás nyomát csak kisebb felületeken észleltünk.

Öt szabadtéri kemence került elő a lelőhely területéről. Mindegyik kemencét kerámiával tapasztották ki. Egy esetben, a 121 SNR kemencénél két réteget használtak. Ezt a kemencét a 18 SNR árokba ásták bele. Szájnnyílásukat szinte kivétel nélkül téglával erősítették meg. Boltozatuk a szántás következtében megsemmisült.

Lelőhelyünkön az objektumok jelentős részét az árok alkották. A feltárás során 60 árok kisebb-nagyobb szakaszát bontottuk ki. Legnagyobb részük kerítőárok, karám és vízvezető árok. A területen 57 kisebb-nagyobb hulladékártató és vízüleptető gödört tártunk fel, melyek alakja többnyire kerek vagy ovális. Ezek közül 10 tálszerű, sekélyen az altalajba mélyedő, 8 meredekfalú és 2 az ún. méhkas alakú gödörket képviselte.

A lelőhely D-i végében 1 nagy méretű füstölő került elő (135 SNR). Hossza közel 14 m, ebből csak a kürtő 6,8 m hosszú. A kürtőt két oldalról ásták ki, Ny-i oldala lapított, míg a K-i kerek átmetszetű. A kürtőből kerámia (cserépbogrács), téglá, állatsont került elő. A kürtő elbontása során átiszapoltuk a földet, amelyben magvakat figyeltünk meg. Valószínűleg hosszú ideig használhatták a füstölőt, erre utal a tüzelőtér hamusgödöréből előkerült nagy mennyiségű hamu és a kürtő falának vastag átégése. Az objektumokból nagy mennyiségű Árpád-kori téglá (közel 400 darab), kerámia (cserépbogrács, fazék, palack) és állatsont került elő.

A leletanyag az elsődleges feldolgozás után a Móra Ferenc Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

A feltárás munkatársai Pópity Richárd és Gera Róbert régésztechnikusok voltak.

BENEDEK ANDRÁS

7. Arnót határa (ERD)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **Ő, U, Sza, Á**

Az „M30 gyorsforgalmi út–26-os sz. főút Miskolc északi elkerülő útberuházás II. üteme (Projekt kód: K380.01) (finanszírozási azonosító: KÖZOP 3.4.0-09-2009-0022)” elnevezésű projekt kapcsán készített a beruházás nyomvonalára vonatkozóan előzetes régészeti dokumentációt a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. megbízásából. A tervezett beruházás a Sajó-folyótól a BOSCH út Csorba-tói bal ívéig tartó 4500 m hosszú és 200 m széles vápa, valamint a Kis-Sajó hidjától a 3-as sz. főút M30 gyorsforgalmi út alatti körforgalomig tartó 3-as sz. főút áthelyezése nyomvonalának (1300 m) kialakítását jelenti. A terepbejárásokat 2012. október 4-én végeztük.

Arnóti-oldal dél (KÖH 84845): A Kis-Sajótól 50 m-re Ny-ra, Miskolc és Arnót közigazgatási határától 160 m-re K-re helyez-

2 A próbafeltárásról szóló jelentést lásd RKM 2010, 164.; a 2011-ben végzett munkákról: RKM 2011, 7–8.

3 A próbafeltárásról szóló jelentést lásd RKM 2010, 164.; A 2011-ben végzett munkákról: RKM 2011, 9–10.

kedik el a lelőhely. Egy amorf alakú, ÉK–DNy-i irányú kisebb dombon található, kiterjedése kb. 310×210 m. A terepbejárás során neolitikus és Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk a szántott felszínről.

Arnóti-oldal észak (KÖH 84843): Arnóttól kb. 1200 m-re, Ny-i irányban, Arnót és Miskolc közigazgatási határától 80 m-re, K-i irányban helyezkedik el a 400×230 m nagyságú, amorf alakú lelőhely, a környezetéből kissé kiemelkedő dombon. Itt középső neolitikus kerámiát gyűjtöttünk a friss szántásban.

Kis-Sajótól nyugatra (KÖH 84847): A Kis-Sajótól 30 m-re Ny-ra, az Arnót–Felsőzsolca–Miskolc hármastól ÉK-re 110 m-re helyezkedik el a lelőhely. D-i fele csekély mértékben Felsőzsolca közigazgatási területére nyúlik át. Az ÉK–DNy-i irányú lelőhely kiterjedése 270×150 m. A területen jellegtelen őskori, császárkori és késő Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk a friss szántásban.

Nagy-Bugyiktól nyugatra (KÖH 84841): Az Arnót–Sajópál-fala–Szirmabesenyő hármastól DNy-ra, attól 680 m-re, egy É–D-i irányú magaslaton található a lelőhely. É-i felén a terepbejárás időpontjában sarjadó növényzet volt, D-i felét letört kukorica borította. A mintegy 240×100 m kiterjedésű területen csekély mennyiségű, jellegtelen őskori és késő Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Csengeri Piroska, Hajdú Melinda, Nagy Zoltán, Nagy S. József, Szolyák Péter és Szörényi Gábor András.

MISKOLCZI MELINDA

8. Arnót határa (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U

Pusztai Imre önkéntes gyűjtőmunkájának köszönhetően 2011–2012-ben több új lelőhelyet ismerhettünk meg a megyében. Segítő munkáját ezúton is köszönjük.

Arnóti-oldal észak (KÖH 84843): A lelőhely a település határától Ny-ra, a Kis-Sajó jobb partjától mintegy 330 m-re, egy 100×60 m-es területen található kis domb. Az előkerült telep a középső neolitikum időszakára tehető. Kiterjedése pontosan nem adható meg.

Nagy-Bugyik (KÖH 85193⁴): A lelőhely a település határától ÉNy-ra, a Kis-Sajó bal partjától mintegy 70 m-re, egy 2–4 ha területű dombon található. Az előkerült telep a középső neolitikum (bükki kultúra) időszakára tehető. Kiterjedése pontosan nem adható meg.

HAJDÚ MELINDA

9. Árpádhalom határa (Csongrád megye) I

2012. június 28-án az Árpádhalom melletti Hét-halom nevű halomcsoportnál végeztem helyszíni szemlét, hogy felmérjem a korábban itt létesített homokbánya aktuális kiterjedését és ellenőrizsem az itt található halmok állapotát.

A helyszínen az volt tapasztalható, hogy a homokbánya területe jelentősen megnyúlt É felé hosszirányban, szélességében azonban nem terjeszkedett tovább K felé. Két halmot már

gyakorlatilag elnyelt a kitermelés (*Hét-halom III., KÖH 57987; Hét-halom IV., 57988*). 2006-ban még mindkét halmot viszonylag eredeti állapotában láttam; ekkor 0,2 m magasságúak voltak, alakjuk azonban a folyamatos szántóföldi művelés miatt már alig volt felismerhető.

A további létező halmok (*Hét-halom (I.), II., V., Árpádhalom II.; KÖH 57985, 57986, 57989, 17569*) a homokbánya területén kívül esnek, így ezek állapotát a földkitermelés nem befolyásolta. A fentiekrol a Kulturális Örökségvédelmi Hivalt is tájékoztattuk.

BEDE ÁDÁM

10. Ásotthalom, Kurta-domb (KÖH 1872)

(Csongrád-megye) Sza, Ú, I

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal megbízásából a Móra Ferenc Múzeum 2012. május 22–31. között próba, majd 2012. június 13. és július 17. között megelőző feltárást végzett az Ásotthalom, valamint a Bački Vinograd között tervezett határátkelő építése kapcsán, a lelőhely ÉK-i részén. A próbafeltárás során mindösszesen 4 kutatóárok kialakítására került sor a határra tartó műtárral párhuzamosan, attól DNy-ra. Csaknem minden kutatóárkban római kori szarmata jelenségekre bukkantunk, így a lelőhely beruházással érintett területén megelőző feltárás elvégzése vált indokolttá. Kezdetben az út DNy-i oldalát tártuk fel. Az itt tapasztalt objektumszóródás alapján vált indokolttá az úttól ÉK-re eső terület feltárása. A feltárás területének 70–80%-a szántóföldi környezetben feküdt. Csupán a szelvény ÉK-i harmadát fedte bokros, erdős rész, ahol csak annak eltávolítása után kezdődhetett meg a feltárásmunka. Mindösszesen 8019 m² nagyságú területen végeztünk kutatást. A munkák két különálló területen zajlottak. A lelőhelyen ÉNy–DK-i irányban keresztülhaladó műtárról DK-re, a korábban kialakított kutatószondák összenyitásával egy közel 3400 m² alapterületű szelvényben, valamint az úttól ÉK-re egy közel 4600 m² nagyságú területen kutattunk. A gépi humuszeltávolítás nyomán, a 0,6–0,8 m vastag, sötétbarna homokból álló humusztakaró alatt mindösszesen 285 jelenség folyt rajzolódott ki. Ebből, az előkerült leletanyag alapján, 132 objektum a római kori szarmaták hagyatékának bizonyult. 38 objektum leletanyag hiányában ismeretlen korú maradt, 60 beásás pedig már néprajzi anyaggal jellemezhető múlt századi tanyamaradvány volt.

A feltárássra került objektumok 78 %-át képviselő szarmata objektumok típusmegoszlására jellemző, hogy utóbbiak közül 5 épületmaradványnak, 2 füstölőnek, 1 kemencének, 108 gödörnek, 16 pedig különféle árokszakasznak bizonyult. A területen történő hosszabb idejű megtelepedésre utaltak azok a 10–13 m² alapterületű, négyzetes és téglalap alaprajzú épületmaradványok, amelyek zöme a műtárról D-re, a határsávhoz közeli területen koncentráálódtak. A legtöbb közepén megtaláltuk a tetőszerkezetet tartó cölöp helyét. Egy épületben padlót, egyben padkás lejárót, egyben pedig sarokba telepített szabad tűzhely nyomát tártuk fel. Az 5 épület méretben és szerkezetben igen hasonló volt egymáshoz. Az egykorú, vagy közel egykorú, egymáshoz közel álló épületek egykor különféle funkciókat láthattak el. A házaktól 50 m re ÉNy-ra, egy-egy füstölögödört is találtunk. A telepen zajló korabeli élelmiszertartósításra utaló objektumok tájolása egységes, ÉK–DNy volt. Alapvetően 3 tagból álltak, ahol a tűző-, vagy munkagödört valamint a füstölőteret egy-egy, közel 2 m hosszú kürtő kötötte össze.

4 A 2014. március 7. és 10-én végzett terepbejárás és geofizikai felmérés eredményeként az eddig pontoszerűen nyilvántartott Arnót, Nagy-Bugyik (KÖH 85193) régészeti lelőhelyről bebizonyosodott, hogy a nagy méretű, összefüggő Arnót, Arnót-oldal I. (Nagy-Bugyik) (KÖH 84915) lelőhely része.